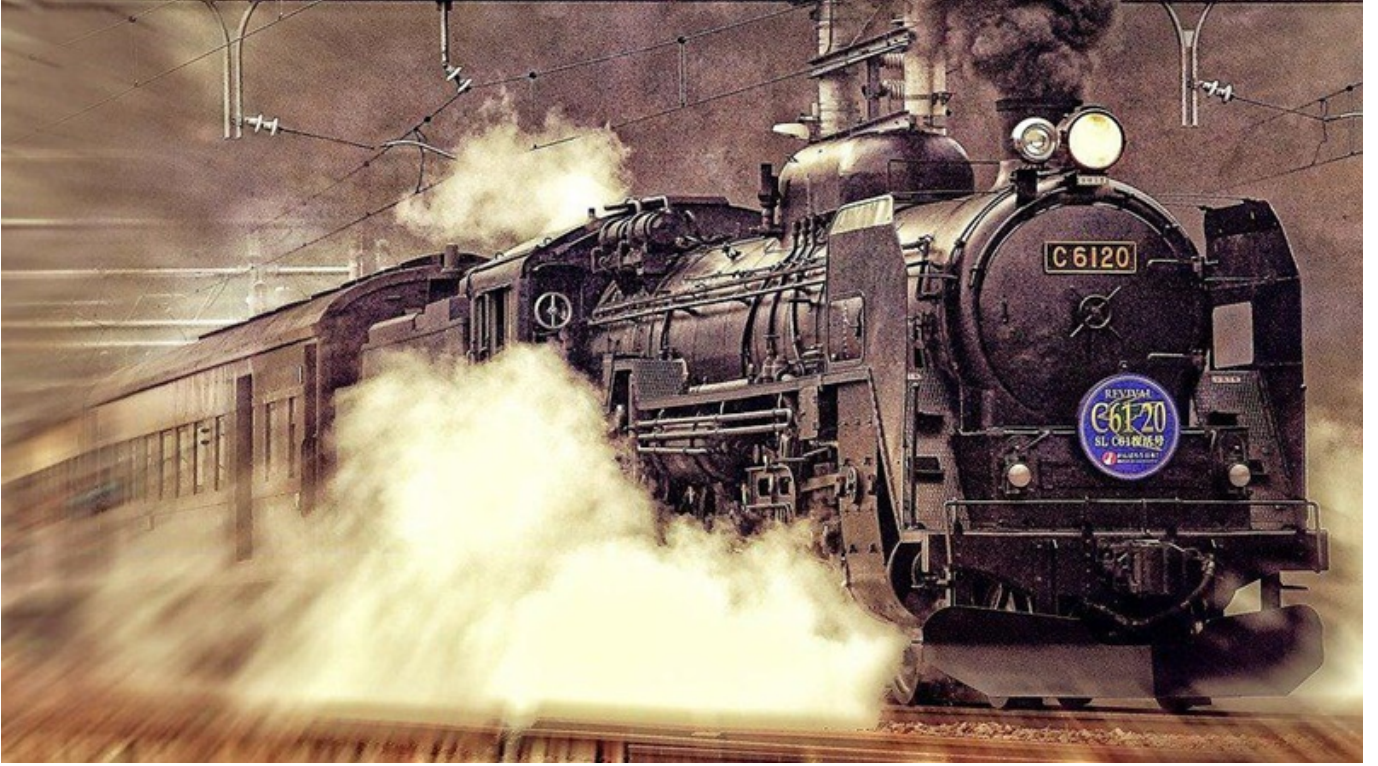

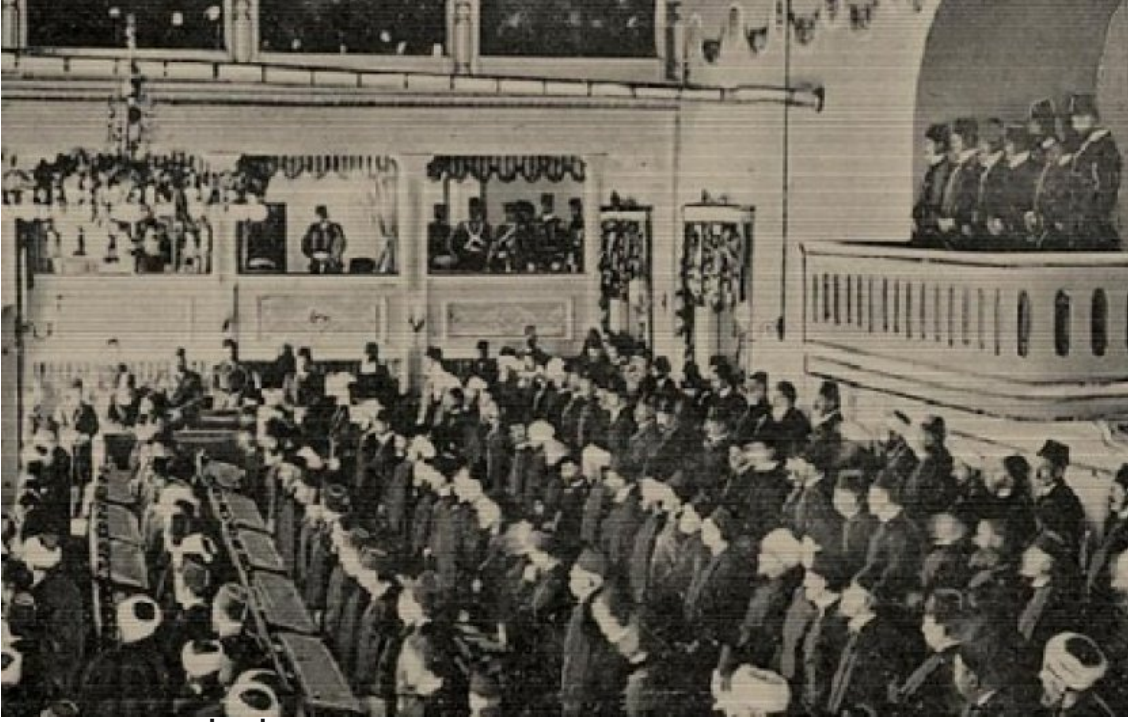
OSMANLI MECLİS-İ MEBUSAN'DA 111 YILLIK GÜMÜŞHANE DEMİRYOLU TAKRİRİ

S. Vedat Karaarslan Arkeolog- Elektronik Mühendisi (MSc.)

Padişah Sultan II. Mahmut'un torunu, Sultan Abdulmecid'in oğlu "Devletü Necabetü Veliâhd-ı Saltanat Reşat Efendi Hazretleri" unvanını kullanan Sultan Beşinci Mehmet, 1910 yılında Osmanlı Devleti'nin başındaydı. Aynı yıl Arnavutluk İsyanı ve Girit Meclisi'nin Yunanistan'a bağlılık yemini olayları gerçekleşmişti. *İtalya'nın 1870 yılında siyasi birliğini sağlayarak sömürge bulmak amacıyla başlattığı Trablusgarp Savaşı (1911), yeni kurulan Yunanistan, Karadağ, Bulgaristan ve Sırbistan devletlerinin Osmanlı'yı Rumeli'den atmak için başlattıkları Balkan Savaşları (1912-1913), Avusturya-Macaristan Veliâhtı Ferdinand'a suikast düzenlenmesi sonucunda çıkan I. Dünya Harbi (1914-1918) ve başta donanması olmak üzere Osmanlı Ordusu'nun geçilmez kıldığı Çanakkale Savaşları (1915) daha çıkmamıştı. Uşi Antlaşması (1912) ile Osmanlı Devleti'ne iade edilen Ege Denizi'ndeki On iki Ada'nın Balkan Savaşları'nın sonuna kadar geçici olarak İtalya'da kalması daha gerçekleşmemiş, İtalya'nın ise önce adaları ilhak edip sonra da 1947 yılında Yunanistan'a devretmesine daha 37 sene vardı.*

Bugün görebildiğimiz gelecekte zuhur edecek bu olaylara yönelik tarihi manzara bu şekilde iken **Osmanlı Meclis-i Mebusan-ı (1877-1920) mebusları** bir taraftan da vatandaşlarının sorunlarına çare ve ülkeyi mamur etmek üzere çalışmaktaydı. Buna yönelik bir çaba da Bayazıt Mebusu Süleyman Suud Efendi ve 71 refiki ile birlikte **Gümüşhane 1. Dönem Mebusları** Hayri Efendi ve İbrahim Lütfi Paşanın Gümüşhane tariki (yolu) ile Trabzon-Erzurum arasında bir demiryolunun inşası için 26 Kanunisani 1325 tarihinde 37. Oturumda Osmanlı Meclis'i Mebusan'ına bir takrir sunması ile başlayan görüşmelere ait Meclis tutanaklarında görmekteyiz.

OSMANLI MECLİS-İ MEBUSAN

Sunulan tahrir Meclis tutanaklarına göre şöyledir:

Bir önce sunulan tahrir ile ilişkili olduğunu söyleyen İbrahim Lütfi Paşa söz alarak;

İbrahim Lütfi Paşa (Gümüşhane) – Buna müteferri (ilişkili) bir tahrir daha var, o da okunsun.

REİS – O tahriri de okutuyorum efendim

Riyaseti Celileye (*Yüce Başkanlık Makamı*)

Trabzon'dan Erzurum'a vasıta-i nakliyenin ademi mevcudiyeti hasebiyle, ticaret noktai nazarından bu iki vilâyetin günden güne tedennisini (gerilemesine) mucip olduğundan bir imtiyaz suretiyle veyahut sureti saire ile inşası esbabının istikmaili lâbüd (gerekli) bulunduğundan Trabzon'dan Erzurum'a kadar şimendifer (demiryolu) hattının inşasına dair Gümüşhane Sancağı Meclisi İdare ve Ticaret ve Belediye heyetleriyle ahâlîi umumiyesi (bütün halkı) tarafından nazarı dikkat ve ehemmiyeti fevkalâdeyi calibi varid (gerçekleri gösteren) olan istida (dilekçe) merbuten (ekte) takdim kılınmış olmakla, Meclisi Umumide kıraat olunduktan sonra Nafia Nezareti aliyesine karar itası babında.

25 Kânunusâni 1325

Gümüşhane İbrahim Lütfi

Gümüşhane Hayri

Miladi takvime göre 8 Şubat 1910 tarihine karşılık [1] gelen 25 Kânunusâni 1325 tarihli tahririn özeti Trabzon-Erzurum arasında vasıta naklinin müsait olmaması dolayısıyla ticaretin gelişmesi için bir şimendifer (demiryolu) hattının 'Gümüşhane Sancağı Meclisi İdare ve Ticaret ve Belediye heyetlerinin bütün halkın görüşleri doğrultusunda ekte sunulan istidanın (dilekçe) Meclis'te okunduktan sonra kararın Nafia (Bayındırlık) Bakanlığı'na iletilmesi hakkındadır.

GÜMÜŞHANE 1910 [3]

Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına iletilen Gümüşhane halkının da demiryolu isteği Gümüşhane mebusları İbrahim Lütfi Paşa ve Hayri tarafından dile getirilmişti. Bunun üzerine Selânik Milletvekili Artas Yorgaki Efendi **'Okunan takririn ehemmiyeti fevkaladesi ez-her cihet derkârdır (açık, aşıkâr). Münderecatı nazarı mütalâaya alınmak üzere evrakı müteferriasiyle (eki ile) Nafia Nezaretine tevdiî mütalâasında'yım'** diye görüş belirterek evrağın Nafia Nezaretine havalesini ister.

Biga mebusu Arif İsmet Bey ise **'Başka söze hacet yok kâfidir.'** diyerek önergeye tam destek verir.

Tokat Mebusu İsmail Paşa Söz istemez sesleri (sadaları) arasında **'Ne söyliyeciğimi dinleyin. Nâbemahal (yerinde olmayan) denecek olursa, elini öperim. Cümlemiz yekvücut olarak vatanın maddî ve manevî terakkisine memuruz. Memleketimizin terakkisini ve ahvalini düşünmek üzerimize vaciptir. Vicdanı âlinizi işhâd ederim ki, Trabzon ile Sivas'ı asla ayıramam. Yekparedir, yekvücuttur. Tecezzi (bölünme) kabul etmez. Binaenaleyh Samsun'dan Erzurum'a bir şimendiferin yapılması Trabzon'dan Erzurum'a bir şimendiferin yapılmasından devletçe, milletçe, ümranca, ticaretçe vacibattandır, feraizdendir. Feraiz var iken diğerleri tercih olunmaz. Şu halde, işte Trabzon mebusları cümlesi buradadır. Samsun yolundan Sivas Erzurum yoluna Şimendifer hattının keşidesine bütün Anadolu ahalişi intizar etmektedir. Eğer Trabzon'dan Erzurum'a yapılır ise ümrana nakîsa (kusur) îrâs (sebep) eder. Erzurum'a asker, İstanbul'dan, kolay gidemez. Amasya, Samsun, Tokat, Sivas, bunların cümlesi ümranda nâri kalır. Bunların da cümlesinin ümrana ihtiyaçları vardır. Binaenalâzalik Hükümet e gidecek şeyde en evvel Samsun'dan Erzurum'a yapılmasına cümleliz namına müdde-i ve vekilim.**

diyerek görüşlerini belirtir.

Bunun üzerine Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi söz alarak demiryolunun bir an önce inşaatının başlamasını isteyerek **'Trabzon'dan Erzurum'a bir hattın yapılması filhakika farzdır. Aynı zamanda vilâyatı Osmaniyenin siyaseten ve iktisaden her nerede lâzım gelirse ehemmi mühimme takdim etmek şartıyla şimendiferlerin (demiryolu) yapılması lâzım gelir. Bunun için (12) milyon lira istikraz (borçlanma) ediliyormuş. Oniki milyon lira istikraz olununca, belki**

bundan daha mühimleri vardır. Bendeniz yalnız şunu rica ederim, Hükümetten ki, ahalinin artık baka baka gözleri yolda kaldı. İki seneden beri böyledir. Hani Şimendiferlerimiz, limanlarımız diye feryat ediyorlar. Bunun için Hükümet biran evvel tetkikatını yapsın, buraya projesini göndersin. İlkbaharda nerede yapılması takarrür (karar verme) ederse oraya hemen başlasın. Fakat en evvel nazarı dikkate alacağımız cihet, siyasî, iktisadî ve ehemmi mühimme takdim etmektir. Bunu nazarı itibare alarak yapmalı.' diye görüşlerini bildirir.

ابراهيم لطفى پاشا — كوشخانه

Ibrahim Lutfi Pacha

Gumuch-Hané

FFT 730 142

OSMANLI MECLİS-İ MEBUSAN MEBUSU İBRAHİM LÜTFİ PAŞA [4]

Şimdi sıra önerge sahibi Gümüşhane mebusu İbrahim Lutfi Paşa'ya gelmişti 'Efendim, yol ile yolsuzluğun menfaat ve mazarratım kâinat teslim eder. Gümüşhane'de üç seneden beri galâ (pahalılık) vardır. Ekmeğin kıyyesi (okka, 1282 gram) otuz para iken, şimdi üç kuruşa kadar terakki etmiştir. Bu da her şeyin galî olmasından ve nakliyatın bulunmamasından ileri gelir. Ve Trabzon'dan Gümüşhane tarikiyle Erzurum' a en kısa, en muhtasar bir tariktir. Bunu kâinat bilir. Dördüncü Ordunun da en birinci tariki, en birinci güzergâhı budur. Buraya yapılsın da başka yere yapılmasın diyerekten hiç bedbinlik edenler yoktur içimizde. Nereye lazımsa oraya yapılsın. Biz de evet diyelim. Bunun için fevkalâde ehemmiyeti calip (celb eden, tarafına çeken) bulunduğundan, bunun doğruca Nafia Nezaretine havalesini rica ederim' diyerek inşaa edilecek demiryolunun Gümüşhane'den geçmesi gerekliliği üzerinde durur.

Bunun üzerine Erzurum mebusu Ohannes Vartek Efendi söz alarak 'Rica ederim. Bizimki, sizinki yoktur. Yalnız size bir şey ihtar edeceğim ki bizim sınırlarda bir kaç düveli muazzamanın sınırları vardır. Lazımdır ki onların sınırlarındaki

vasıtai nakliyelerine göre bizimde vasıtai nakliyemiz olsun. Bu cihetin askerlikçe ne kadar mühim olduğunu bizden ziyade askerler anlarlar. Bizim o küçük sınır üzerinde Rusya tarafından Sivastopol, Sarıkamış sınırına geldikten sonra iki şose vardır ve ayrı bir şoseden başka şimendifer dahi inşa edilmiştir. Ondan sonra Van sınırına kadar şimendifer yapılmış ve şose de yapılmış. 'Bizde Şimendifer olmadığı gibi, şose de halâ yoktur. Yani böyle Erzurum'dan asla şimendifer hattı olmadığı halde Erzurum'dan Beyazıt'a ve Erzurum'dan Sarıkamış hududuna kadar asla bir şose yolu muz bile yoktur. Biz Rusya devleti ile çok iyi ve dostane bir halde olmakla beraber, bizim sınırları takviye etmek asla bizim karşımızdaki devlete tecavüz etmek değildir. Her halde kendi sözümüzü işittirmek için ve kendi kuvvetimizi takviye etmek için bizim sınırlarımıza giden askerlerin yollarını temin etmek lâzımdır ve maazallah eğer bir muharebe olursa Rusya tarafından on gün içinde yirmi bin, otuz bin asker toplarla hududa sevk olunabilir. Fakat bizim sınırlarımıza asker göndermek için o kadar müşkülât vardır ki tarif edemem. Onun için, bendeniz teklif edeceğim ki vatanın selâmeti için en evvel lâzımdır ki hepsinden ziyade Erzurum hattı tercih edilsin ve oralarda mutlaka bir hat yapılmasına bu sene iptidar olunsun, rica ederim. Demiryol hattının yapılması bizim Rusya devleti ile ettiğimiz muahedeyi asla ihlâl etmez. Çünkü ecnebi sermayesiyle yapılmayacak şartı var. Onun için bendeniz Meclisten rica edeceğim ki bu hattı, asla bir ecnebiye vermemelidir. Osmanlı milleti nasıl ki Yemen Şimendiferini yaptı, ecnebiye vermeyerek Osmanlılar, bunu da yapmalıdır ve kendisi başa çıkarmalıdır. (Alkış) Bir de şunu söyleyeceğim ki Meclisi Muhterem müstacel (acilen) suretiyle bunların yapılmasını Kabineye tebliğ etsin ve bu sene başlanmasını teklif ederim.

Erzurum Mebusu Seyfullah Efendi söz ister 'Bu yolsuzluk yüzünden ahali pek müşkülât çekiyor. Cihâtı askeriye, siyasiye, iktisadiyede nazarı mütalâaya alınarak o tarîkin bir an evvel sahile raptedilmesini rica ediyorum. Tokat Mebusu Sabri Efendi 'Trabzon'dan Erzurum'a yapılacak yolun ehemmiyetini birimiz inkâr edemeyiz. Erzuruma yapılacak yol, Trabzon'dan mı olsun Samsun'dan mı olsun, bu ciheti tayin etmek zannedersenem kuvvei askeriye ve bilhassa heyeti fenniye askeriye aittir. Onlar bu işi tetkik ederek tayin ederler. Bendeniz, Samsun ve Sivas hattının ehemmiyeti iktisad'iyesinden bir parça bahsedeceğim. (Malum sadaları) Malûm amma bakınız ne diyeceğim. Takrirden Sivas'dan da bahis vardır. Bendeniz yirmi senedir dairei intihabiyeme gitmemiştim. Geçen sene gitmek arzu ettim. Rûfekadan Fazıl Arif Efendi'den bunları sordum. Yollar emin midir? Dedi ki yollar Şehzadebaşı gibidir. Bendeniz bunu mübalâğaya hamlettim. Vakta ki yola çıktık, Şehzadebaşı gibi değil. Çünkü Şehzadebaşında ikiyüz araba birden dizilmiş katar halinde göremeyiz. Alabildiğine koyun katarı, deve katarı, hayvanatın çokluğundan mürur ve ubûr adeta kabil değil. Yollar o derecede kalabalık. İstanbul'un bazı kalabalık sokaklarından nasıl geçmekte müşkülât varsa, yollar o halde. Samsun'a avdetimde bunun istiğrabımı celbettiğini kendilerine hikaye ettiğim zevat dediler ki siz kalabalığın tamamını göremediniz. Sivas vilâyetinde bu sene galâ vardı. Mahsul tamamiyle alınamadığı için, bu sene sair senelere nisbetle tenhadır. Haddi lâyıkında Olsa idi, mübalâğasız temin ederiz, Samsun'dan Tokat'a kadar arabadan arabaya atlayarak girersiniz, ayağınız yere değmeden sahile inebilirsiniz dediler. Şu halde bu yola bir Şimendifer de kifayet etmeyecektir. Oniki milyon değil, yirmidört milyon istikraz edip bir gün evvel bu yolları yaptırmanın çaresine bakmalıyız. Sivas Mebusu Mustafa Ziya Efendi 'Samsun, Trabzon, Erzurum hattının ehemmiyeti askeriyesini ve bunun serian bir şimendifer yapılmak hususunu takdir etmeyecek rûfeka meyanında bir kimseye tesadûf edemem. Ancak Sivas vilâyeti Anadolu'nun vasatında Dördüncü Ordunun ruhu gibidir. Dördüncü ordunun kuvâyı umumiyesini temin eden Sivas vilâyetidir. Bu vilâyetin bu kadar ehemmiyeti ziraiyesine

karşı, böyle yolsuzluk yüzünden bu ahali günden güne geri gitmektedir. Hattâ üç seneden beri de kaht (kıtık) devam ediyor. Mahsulün mebzul (bol) olduğu vakitlerde da hâsılatın fiatı yoktur. Kaht (kıtık) zamanında son derece âli bir haldedir. Sivas, Samsun hattının da ehemmiyeti fevkaladesi vardır. Kuvvei İcraiye bunu da yapsın. Erbabı fen ehemmi mühimme takdim eder düşünürler. Bunu şimdi müstacelen Nafia Nezaretine tevdi edelim.

Meclis-İ Mebusan Başkanı (reis) 'Şimdiye kadar söz söyleyen arkadaşlarımızın hepsi hülâsatan (kısaca hepsi) Nafiaya havalesini arzu ediyorlar.

Hakkari Mebusu Taha Efendi 'Şimdiye kadar söylenen sözler hep kelimatı şevkiyeden ibarettir. Bunların mevkii fiile gelmek zamanı çoktan beri gelmiş ve hattâ geçmiştir. Yalnız iş tercihtedir. Zannederim bu hat, hudut bulunması münasebetiyle hepsine faiktir (üstün). Bu işi yapalım elbette başkaları da yapılacaktır. Bunu kabul edelim, gönderelim.

Karahisarı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu Ömer Feyzi Efendi 'Müzakereyi uzatmayalım. Bunun tehirine sebebiyet veriyoruz.

Meclis-İ Mebusan Başkanı (reis) – Müstacelen (acilen) yapılmak üzere Nafia Nezaretine gönderilmesini kabul ediyor musunuz?
(Evet sadaları) Ekseriyetle kabul olundu.

MERSİN'DEN SAMSUN'A GİDEN İLK TRENİN KAYSERİ İSTASYONUNDA HALK TARAFINDAN KARŞILANMASI [5]

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk demiryolu 16 Ekim 1830 tarihinde inşaa edilmiş bundan tam 80 yıl sonra 1910 yılında Gümüşhane Mebusu İbrahim Lütfi Paşa ve Gümüşhane Mebusu Hayri Bey'in demiryolunun Gümüşhane'de geçmesine yönelik 8 Şubat 1910 tarihinde Osmanlı Meclis-i Mebusan'a sundukları demiryolu takriri kabul edilmişti.

Günümüzde Erzincan-Gümüşhane-Trabzon güzergâhı olarak çalışmalarını sürdüren demiryolu hattı için; Osmanlı Meclis-i Mebusan'a Rumi takvime göre 1325 yılında (1910) sunulan ve müstacelen (acilen) inşa edilmesi gereğinin yapılmasına yönelik, Nafia Nezareti'ne (Bayındırlık Bakanlığı) havale edilen demiryolunun (şimendifer) Gümüşhane'den geçmesi ile ilgili takriri ve alınan karardan sonra günümüze kadar ise tam 111 (yüz on bir) yıl geçti.

ARKEOTEKNO

[1] <https://www.i-takvim.com/takvimler/rumi.php>

[2] TBMM tutanakları esas alınarak hazırlanmıştır.

[3] <https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCm%C3%BC%C5%9Fhane>

[4] <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/21834>

[5] <https://www.raillynews.com/2020/10/today-16-October-1830-first-railway-in-the-Ottoman-state-4/the-first-railway-in-the-Ottoman-State-16-1830/>

*****

AKTİF KAYNAK

LİNK:https://www.arkeotekno.com/pg_558_osmanli-meclis-i-mebusanda-111-yillik-gumushane-demiryolu-takriri-ve-karari